

| interactie-academie |

4-daagse training:

Conflictueus ouderschap na (echt)scheiding en
in een nieuw samengesteld gezin

september - oktober 2016

leiding: Lieve Cottyn

Het belang van een reflecterende houding: transparant, nieuwsgierig en directief

Cliëntsituaties met apart wonende ouders die zich kenmerken door (hoog) conflict met felle emoties zorgen voor een serieuze moeilijkheidsgraad. Het gaat hier over een ingewikkelde relationele dynamiek. Vertrouwde en beproefde professionele vaardigheden - zoals empathie, neutraliteit, veelzijdige partijdigheid - blijken door triadische effecten niet meer te werken. Gewone methoden leiden al te vaak tot het vastlopen van hulpverleningsprocessen.

Blijven reflecteren over complexe wisselwerkingspatronen en hun effecten is noodzaak.

Helpend hierbij is om strijd niet als een eigenschap van een persoon te zien maar als een raster met daaraan gekoppelde praktijken waar je als professional mee in zit. Langdurige en hevige conflicten tussen apart wonende ouders hebben immers te maken met familiale en sociale netwerken die gevangen zitten in een raster van strijdpatronen. Ook professionele netwerken zijn hier niet immuun voor!

Deze communicatieve conflictpatronen kenmerken zich door persoonlijke vijandigheid en

wantrouwen, aanval/verdediging, wederzijdse beschuldigingen en machteloosheid. Die patronen brengen een tunnelzicht of kijkversmalling teweeg. Men raakt hierdoor vast in vicieuze cirkels van steeds meer van hetzelfde.

Om die helse patronen te ontmijnen, is een houding van blijven reflecteren met een breed vizier noodzaak. Door het vizier te verbreden, ieders gedrag in een context te zien en complexiteit van meervoudige perspectieven toe te laten, wordt het crisiskarakter ontmijnd.

Om als professional niet meegezogen te worden in het conflict is een transparante, nieuwsgierige en directieve attitude van belang.

Het belang van positionering: duidelijk stelling nemen

De hulpverlener positioneert zich helder, begrenst hierdoor en bakent af

Geen standpunt innemen, brengt geen rust. Je bent nooit neutraal als professional, je werkt niet met een leeg hoofd, je neemt altijd een bepaalde ingang op de werkelijkheid. En het is van belang te beseffen dat er telkens vele ingangen mogelijk zijn. De ingang die je neemt doet er toe.

Wat we zoeken, vormt wat we zien. Wat we zien, bepaalt hoe we handelen. Hoe we handelen bepaalt wat er al dan niet zal gebeuren tussen ons en de cliënten.

Zich als professional positioneren, betekent je eigen denken en spreken koppelen aan een perspectief van waaruit je de werkelijkheid bekijkt. (= metapositie innemen)

Als professional ben je partijdig voor een visie, een standpunt (niet voor een persoon).

‘Zich positioneren’ betekent een ingang nemen, beseffen dat je die ingang neemt erover communiceren en reflecteren. Werken met een transparante opstelling en het poneren van stellingen nodigt cliënten uit om zich te verhouden hiertoe met woord en daad.

‘Commitment’: Het doel is om als professional de strijd minstens niet te versterken en om een constructieve realiteit met mogelijkheden en toekomst neer te zetten naast een destructieve realiteit.

Het doel is niet winnen, gelijk geven of overnemen maar responsabiliseren door zelfredzaamheid en individuele autonomie te bevorderen. Het doel is het draagvlak voor onrecht en onoplosbaarheid verhogen zo dat ouders en kinderen het heft terug in eigen handen nemen en

voort kunnen.

Het conflict wordt niet gestopt maar weggehaald van tussen personen (de angel eruit halen).

De kunst bestaat erin om radicaal en vasthoudend met een aantal constructieve stellingen te werken.

1. Het conflict heeft te maken met verwarring tussen systemen

Bij scheiding zijn er veranderingen in drie verschillende systemen die elkaar beïnvloeden.

1. **Partnersysteem** (= echtscheiding, boedelscheiding, psychologische scheiding)
2. **Gezinssysteem** (alles wat de kinderen betreft)
3. **Bredere systeem rondom gezin** (familie, burens, vrienden, hobby's, school, werk, advocaat, rechtbank, ...)

We zullen punt 2 en 3 op de voorgrond zetten (waardoor punt 1 op de achtergrond gezet wordt en hierdoor afgebakend). Bij strijd tussen ouders blijven de ex-partners te zeer afhankelijk van elkaar, ze raken hierdoor emotioneel niet gescheiden. Onderscheid maken tussen ex-partnerschap en ouderschap is belangrijk. Gebeurtenissen en feiten bekeken in het kader van het ex-partnersysteem krijgen een anderen betekenis dan in het kader van het gezinssysteem.

Er is druk vanuit de vele systemen rondom het gezin die conflicten aanwakkeren.

Besef van de invloed van het brede systeem is van belang. Deze invloed is van een hogere orde dan de ouders zelf. Verken deze invloed en verbindt elke ouder meer met hun eigen netwerk dan met de andere ouder.

2. Samen strijd-doen belast iedereen

Hoe blijf je uit de strijd?

We halen een contextuele en tussenmenselijke dimensie naar voor door te werken met een constructieve visie op conflict: conflict zit niet in een persoon, conflict is een interpretatief kader. Het gaat hier in eerste instantie niet om het veranderen van een persoon maar om het wijzigen van patronen. De communicatieve realiteit van een strijdkader verschilt van die van een welzijnskader. De realiteit ziet er anders uit naargelang de lens waardoor je kijkt. Zolang je geen verschil in

communicatieve realiteiten ervaart, heb je zelfs geen besef van conflict.

Strijdspiralen interpreteren we als uiting van de ervaring van last, onoplosbare pijn, blijvende kwetsuren en benadeling. De 'vecht en strijd'-dialogoos veroordelen we niet, stoppen we niet, maar begrijpen we en kaderen we door een dialoog over relationeel welzijn te voeren.

Problemen hebben de neiging om het ganse ervaringsveld te overspoelen en je hele aandacht in beslag te nemen. Als je gericht bent op het conflict krijg je als effect méér conflict.

Doel is de communicatieve realiteit doen kantelen door zich als hulpverlener duidelijk te positioneren of te 'ankeren' in een zorg- en welzijnskader. Als hulpverlener roep je 'het beste' op in mensen door gericht te zijn op welzijn, op veerkracht en hoop op verandering.

Als professional maak je een duidelijke keuze die je aankondigt: 'Ik wil niks doen dat de strijd verhoogt omdat die strijd zo uitputtend is en ongezond'.

De professional traint zich in het leren herkennen van strijdsignalen bij zichzelf en bij de ouder of kind, deze observeren en benoemen.

Het gaat hier om een houding van éézijdige actie. Je wacht niet tot de ander verandert om zelf te beginnen met anders te doen.

Dominante aannames kunnen professionals vast zetten in het conflict. Besef van en 'oneerbiedigheid' tegenover strijdverhogende aannames is belangrijk om beweging te kunnen brengen.

Conflict heeft te maken met onduidelijkheid over de wet. Klarheid scheppen in juridische concepten.

3. Onduidelijkheid over juridische concepten

Kader van de wet neerzetten als baken en koepel

Het belang van kennis van het juridisch kader en de betekenis van juridische termen als stellingen om mee te werken.

Wet 13 april 1995 (in NL 1998) over ouderschap na scheiding stelt dat de **gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag** gehandhaafd blijft na het uiteengaan van ouders. Co-ouderschap is

sedertdien de norm (en hoeft dus niet meer gevraagd te worden). Beide ouders blijven het juridisch gezag hebben op dezelfde wijze zoals het was voor de scheiding. Door scheiding verandert er niets aan het ouderschap: beide ouders blijven gelijke rechten en plichten hebben. Ouders beslissen over de kinderen. Een ouder kan niet buitenspel gezet worden. Kinderen moeten rekening houden met beide ouders.

Daar ouderschap niet kan beëindigd worden zoals partnerschap wel kan stoppen, moet het ouderschap gereorganiseerd worden.

De wet spreekt bijgevolg van de plicht van de ouders om een **verblijfs- en omgangsregeling** op te stellen.

Emotioneel moeilijke impact van deze wet is dat terwijl het partnerschap stopt, het ouderschap doorloopt. Patstellingen en knelpunten hebben te maken met een positionele verwarring tussen ex-partnerschapszaken en ouderschapszaken.

Onderscheid maken tussen enerzijds de blijvende relatie tussen ouder en kind en anderzijds de verblijfs- en omgangsregeling. Gezamenlijk ouderlijk gezag gaat over een rechtspositie die los staat van de regeling of waar het kind woont. Co-ouderschap betekent niet dat het kind even veel tijd bij elke ouder moet verblijven. Ouderlijk gezag en beslissingsrecht staat los van fysiek contact met je kind.

Belangrijk is dat elke ouder erkend wordt in de rechtspositie als beslisser.

4. Conflict door blokkades in het proces van ouderschapsreorganisatie

Woede, angst, spanningen en conflicten hebben te maken met het vastlopen van het proces van ouderschapsreorganisatie. Betrokkenen raken geblokkeerd in een normale gezinsovergangsfase: de transitie van een kerngezin naar twee éénouder-gezinnen.

Hoe kunnen we die overgang terug normaliseren en het conflict weghalen uit de regelingen?

Door verblijfs-en omgangsregeling niet te zien als een eenmalig iets dat vastgelegd kan worden, maar als een levenslang en dynamisch proces van meerstemmigheid en wederzijdse afstemming.

Het proces van ouderschapsreorganisatie gaat over veel meer dan inhoudelijk regelingen en afspraken maken. Het gaat over de existentiële betekenis van onderlinge verhoudingen en

relatiedefiniëringen. Het gaat over samenlevingsregels, grensonderhandelingen en identiteitskwesities. Posities en rollen dienen helder gesteld te worden.

Beide ouders blijven elk ouder maar niet langer samen in één huis. Het ouderschap blijft maar het vraagt een reorganisatie in spelregels en gewoontes nu het in twee aparte huizen zit. Het kind heeft nu te maken met twee éénouder-gezinnen niet meer met een kerngezin.

5. De regeling normaliseren door ouderschapsreorganisatie als een proces te zien

De vraag is: Wat hebben deze mensen nodig om onderling zelfstandig de omgang te kunnen regelen? Hoe kan ik als professional het proces van ouderschapsreorganisatie faciliteren? Hoe kan ik de regeling terug in hun eigen handen leggen? Hoe kan ik hen terug responsabiliseren?

De hulpverlener zet de regelingen centraal en werkt met een constructieve visie op de regelingen:

- a) Ouderschapsreorganisatie als een kwestie van **moeten**. Het is een plicht voor alle betrokkenen. **Niemand bepaalt éézijdig**. Iedereen bepaalt mee.
- b) Je kunt niet niet het ouderschap reorganiseren. Geen ouderschapsreorganisatie bestaat niet. **Alle gedrag is een voorstel** tot ouderschapsreorganisatie.
- c) Er zijn **eindeloze variaties** mogelijk. Een goede regeling is een regeling die leefbaar is voor alle betrokkenen. (**creativiteit** stimuleren versus stereotypisch denken)
- d) Ouderschapsreorganisatie is een dynamisch proces en stopt nooit. Elke regeling is een **voorlopige regeling**; de context wijzigt zich voortdurend.

6. Verwijten en klachten hebben te maken met niet beluisterde wensen en gefrustreerde verlangens

Onderscheid maken tussen bedoelingen en effecten.

Erkendend confronteren: stilstaan en benoemen van verlieservaringen en kwetsuren en deze tegelijkertijd begrenzen. Spreken over benadeling zonder schuldinductie.

Het systematisch verzamelen en exploreren van de verschillende voorstellen tot regeling met de achterliggende argumenten. Het onderscheiden van ex-partnerschapsargumenten versus ouderschapsargumenten en het vasthouden en versterken van ouderschapsargumenten.

De argumenten verbinden met dieperliggende waarden en opvoedingsdoelstellingen.

7. Een positioneel heldere keuze maken: kiezen voor de ouder

Focus op de relatie tussen ouder en kind i.p.v. op de relatie tussen de ouders

Strijd tussen ouders verduistert de ouder-kind relatie

Ouderschap is gelaagd en heeft verschillende facetten. Er is onderscheid tussen biologisch ouderschap, juridisch ouderschap, affectief emotioneel ouderschap, sociaal ouderschap en zorgouderschap.

De onzichtbaarheid van de zorgdimensie in het juridisch discours. Zorgethiek versus regelethiek.

De mythe van het ouderpaar. Coöperatief versus parallel ouderschap. Parallel of solo ouderschap als facilitator van mogelijkheden.

De ouder aanspreken in de ouderpositie. De ouder een 'ouderpet' opzetten. Het kind in het vizier van de ouder brengen door waardierend te spreken tegen de ouder.

1. Let op de **aanspreekvorm**: 'U als ouder van'. Ouder benaderen als gezaghebber en beslisser. (kader van de wet tonen in je houding)
2. Communicatief opmerken van **de oprechte intentie** om het goed te doen voor het kind. Voor welke **waarden, opvoedingsdoelstellingen en principes** staat de ouder? Wat wil de ouder zeker meegeven aan een opgroeiend kind?
3. Opmerken van **verschillen en gelijkenissen tussen de ouders**. Waarover zijn deze ouders het eens en niet eens? Wat delen ze?
4. Kan de ene ouder de andere ouder zien **als waardevolle ouder** voor het kind? Kan er ter wille van het kind (een minimum van) respect zijn voor de visie van de andere ouder?
5. Kan de ouder het **kind in het vizier** krijgen? Hoe zou het voor een kind zijn als ouders ruzie maken? Kan de ouder nadenken over het eigen aandeel in de effecten op het kind? Kan de ouder de eigen **handelingsverlegenheid** zien en aanpakken in de relatie met het kind?

8. Kind aanspreken in de kindpositie en de stem van het kind versterken

Kinderen in een loyaliteitsconflict hebben nood aan een volwassene die hen verbindt met beide ouders en die hen aanmoedigt om overzicht te krijgen over de situatie waar ze middenin zitten. Ze hebben nood aan het maken van een coherent eigen verhaal.

Van het kind zien als speelbal (mond-dood object) in het conflict naar het kind zien als autonoom wezen en een volwaardige actor.

Het kind in een observator positie zetten. Het kind leren reflecteren over eigen ervaringen, gedachten en gedrag en hen uitnodigen tot actie. Het kind uitnodigen tot rechtstreeks spreken met de ouder.

Volgende aandachtspunten werken als steunbronnen voor kinderen:

1. Als kind verlies je niet een ouder. Je blijft twee ouders hebben.
2. Kinderen worden benadeeld door ruziënde ouders en familieleden. Stilstaan bij en woorden of beelden geven aan frustratie, angst, teleurstellingen, verlies- en lastervaringen. Last niet wegwerken maar benoemen.
3. Er is méér dan één waarheid. Mensen geven verschillende betekenis aan dezelfde gebeurtenissen. Ouders zijn ook méér dan alleen maar ouders.
4. Kinderen hebben invloed op ouders en op het proces van ouderschapsreorganisatie. Kind aanspreken als een volwaardige actor en erkennen in de wens iets zinnigs te doen en zorg te dragen voor beide ouders. Kind uitnodigen tot rechtstreeks spreken met de beide ouders.
5. Breed netwerk: Kinderen worden door méér zaken beïnvloed dan enkel door hun ouders. Verbind hen met het netwerk van siblings, klasgenoten, vrienden, vrijetijdsbesteding, brede familie....

9. Een nieuw samengesteld gezin is geen kerngezin

De prioriteit van de bloedband als sociale representatie kleurt het persoonlijk voelen, denken en handelen. Dit breed maatschappelijk denken heeft impact op de dagelijkse realiteit van een nieuw samengesteld gezin. Mensen worden begrensd door samenlevingsregels en statuten.

Een nieuw samengesteld gezin wordt nooit een kerngezin, alle inspanningen ten spijt.

De volwassenen zijn samen partners, niet samen ouders. Je leeft met andermans kind. Stiefouder kan niet bogen op recht en gezag. Kind blijft verbonden met een ouder en familie buiten het gezin.

Steun kan geboden worden door woorden te vinden voor onbeheersbare processen in een nieuw samengesteld gezin. Bepaalde spanningen zijn eigen aan deze gezinsvorm en kunnen niet weggewerkt worden. Profileren van de specifieke gezinsidentiteit door te spreken over al die verschillende posities met al die verschillende betekenissen. Letten op aanspreekvormen. Lotgenoten zoeken. De verschillen vieren. Leren 'switchen' tussen 'solo' en 'samen', tussen paar zijn en geen paar zijn.